

Janez Kranjc, **Primeri iz rimskega prava**. Ljubljana : Uradni list Republike Slovenije, 1991. 267 strani.

Pred začetkom novega študijskega leta je vse ljubitelje rimske pravne misli razveselila knjiga profesorja rimskega prava na ljubljanski Pravni fakulteti dr. Janeza Kranjca. V njej je zbral 819 odlomkov iz rimske pravne kazuistike. Več kot tri četrtine jih posega v stvarno in obligacijsko pravo. Fragmenti so podani v izvirnem latinskem tekstu, avtor pa jim je dodal še svoj prevod. Večina odlomkov je izbrana iz Justinijanovih Digest, manj iz njegovega Kodeksa in Institucij, nekaj pa tudi iz Gajevih Institucij in drugih pravnških spisov, ohranjenih zunaj Digest.

Sistematika knjige v splošnem ustreza razvrstitvi snovi v Koroščevem učbeniku Rimsko pravo. Po uvodu, ki nas seznanja z rimskim pojmovanjem prava in pravičnosti, njegovo delitvijo, pravnimi viri in interpretacijo, sledi poglavje o splošnih pravnih pojmi, kjer se srečamo z najbolj značilnimi odlomki, ki govore o pravni domnevi, molku, akciji in ekscipiji, naklepu, sili in strahu, soglasju, zmoti, pogoju in roku. Tretji del nam predstavi temeljne institute in posebnosti stvarnega prava. Naj jih naštejemo samo nekaj: pridobivanje, ohranitev in izguba posesti ter njeno varstvo, pridobivanje in izguba lastninske pravice, lastninska tožba, tradicija, priposestevanje, služnosti in zastavna pravica. Sledi obligacijsko pravo, ki poleg splošnih pojmov in tipičnih kontraktov zajema posebnosti posameznih institutov, pa tudi pakte in netipične pogodbe, kvazikontrakte, kondicije ter adjektivijske tožbe. Na koncu je še kratko poglavje o deliktih, ki posega v primere tatvine, ropa, injurije in protipravnega poškodovanja tuje stvari. Delo je opremljeno s preglednim kazalom uporabljenih odlomkov.

Avtorjev poglobljen študij rimskega prava in njegove dolgoletne pedagoške izkušnje so botrovale kvalitetnemu izboru obsežnih virov. Razveseljivi so tudi prevodi, s katerimi avtor v jasnem in razumljivem slogu, z veliko mero čuta za slovenski jezik, dosledno in natančno sledi misli in terminologiji izvirnika. S prevodi je bilo opravljeno pionirsko delo, saj velika večina izbranih odlomkov do sedaj še ni bila prevedena v slovenščino.

Knjiga je v prvi vrsti namenjena študentom, ki se pripravljajo na izpit iz rimskega prava, kar kaže že sam izbor snovi (saj je težišče fakultetnega študija rimskega prava ravno na stvarnem in obligacijskem pravu), pa tudi že omenjena sistematika. Študentom, ki zaradi neznanja latinščine ne morejo posegati po neposrednih virih, bo nudila vpogled v izvirno rimsko pravno misel in jim s tem poopravila ter olajšala rimskopravni študij. Seznanila jih bo tudi z jasno logiko, ostroumnostjo ter elegantnostjo rimskega pravnega mišljenja in izražanja.

Knjiga bo poučno branje tudi za vse, ki jih družijo želja po znanju in ljubezen do zgodovine in prava. Bolj zahtevnemu bralcu bo ob odkrivanju izvirnih formulacij, ki so močno zaznamovale evropski pravni razvoj, nudila obilo snovi tako za pravno kot zgodovinsko razmišljanje. Olajšala bo delo piscev o današnjem pravu, ki glede na metodološke kriterije posegajo tudi v zgodovino določenega pravnega instituta. Prihranjeno jim bo zamudno iskanje virov in prevajanje.

Čeprav podaja knjiga pravne virov, mora pritegniti tudi pozornost zgodovinarjev, ki niso pravniki, saj je pravo kot odsev določenih družbenih razmer eden izmed pomembnih zgodovinskih virov, kar še posebej velja za kazuistično rimsko pravo. Zbrani primeri tako ne predstavljajo samo »suhoparnih« pravnih pravil, ampak odkrivajo tedanje miselnost in življenje v vsej njegovi pestrosti. S preglednim kazalom in sistematsko ureditvijo snovi je knjiga tudi priročno praktično vodilo po obsežnih rimskih pravnih virih.

Marko Kambič

Koper zwischen Rom und Venedig / Capodistria tra Roma e Venezia. Die Ausgrabungen im Kapuzinerkloster / Gli scavi nel convento dei Cappuccini. Ausstellung/Mostra. Ljubljana : Pokrajinski muzej Koper, 1991. 63 strani.

Pred seboj imamo najnovejši rezultat ene osrednjih raziskovalnih dejavnosti preteklega petletnega obdobja na Koprskem, ki je v svoji okvir zajela strokovnjake iz skoraj vse Slovenije. Medtem ko je slovensko-italijanska verzija kataloga »Koper med Rimom in Benetkami – Izkopavanje na vrtu kapucinskega samostana« ugledala luč sveta z razstavo v matičnem mestu v prostorih Pokrajinskega muzeja v Kopru že spomladi 1989, je letošnja nemško-italijanska predelana izdaja nastala potem, ko je razstava obiskala Ljubljano, Ferraro, Innsbruck, Videm (Udine), München in Wels pri Linzu; slednjega že s katalogom.

Na razstavi, postavljeni v obliki elipse, ki ponazarja koprsko mestno obzidje s stolpi iz vedute iz leta 1619, so v impresivnem izboru z vidika kvalitete in ne kvantitete skupaj z več značilnimi fotografijami o kulturni dediščini Kopra predstavljeni pri izkopavanjih najdeni predmeti. Naslovnico kataloga krasi za oblikovanje nagrajani plakat Matjaža Vipotnika.

Neposreden povod nastanku razstave in kataloga so bila obsežna arheološka raziskovanja (1000 m² površine) na vrtu kapucinskega samostana v letih 1986/87, ki so sledila odločitvi lokalnih oblasti za gradnjo telovadnice srednjih šol. Izkopavanja so potekala v okviru dejavnosti Medobčinskega zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine Piran. Vodil jih je arheolog dr. Mitja Guštin iz Ljubljane, ki je bil obenem tudi pobudnik in organizator razstave in spremnih publikacij. Pomemben delež pri izkopavanjih ima tudi Oddelek za arheologijo Filozofske fakultete iz Ljubljane.

Poleg že tako pričakovanih najdb bogate kulturne dediščine na nekdanjem otoku je bil arheologom temeljna indikacija že davnega 1882. leta odkrit rimski nagrobnik, ki je v svoji drugotni funkciji služil kot

pokrov vodnjaka, in sondiranje v juniju leta 1986. Vsekakor so izkopavanja s posameznimi najdbami iz republikanskega obdobja (3. do 1. stoletje pred n. š.) dokazala naseljenost otoka v tem času, ter tako vsaj do najnovejših najdb v letošnjem letu ob zahodnem vzhodu Sermina pri Koprju (glinasti deli ometa z ornamentnimi prepletimi in spojenimi spiral iz 6. stoletja pred n. š.), nekoliko prevesila tehtnico o domnevem nahajališču antične Aegide na ozemlje današnjega mesta.

Skoraj označujoče za opisanimi najdbami na vrtu kapucinskega samostana se je spreminjalo ime mesta v poglavitnih zgodovinskih obdobjih; ko je poznorimsko obdobje (4.–6. stoletje) izpričano z razmeroma številnimi drobnimi keramičnimi in kovinskimi najdbami ter s temelji zidanih stavb, je mesto iz grške Aegide, po naše Kozje, postalo latinska Capra (Capris, Caprae, Capritana insula); od tod izhaja slovenski Koper. Zgodnjerednjeveško obdobje (6.–10. stoletje), ko se sčasoma uveljavi uradno ime Justinopolis, verjetno po cesarju Justinu II., je podobno kot poznorimsko bogato zastopano z drobnimi najdbami; kovinske dele nošnje in nakita iz bizantinskega kulturnega kroga dopolnjuje bogat izbor koščenih in roženih predmetov, keramika pa je zastopana z različnimi oblikami amfor, sigillate chiare in z grobo kuhinjsko keramiko, ki kažejo na ožje povezave predvsem s severnojadranskim prostorom, deloma tudi z materialno kulturo sočasnih višinskih utrjenih naselbin Slovenije in severne Italije, širše pa segajo vse v vzhodnome-diteranski prostor. Obsežnost povezav med drugim nakazuje tudi najdena abasidska novca. Prehodno fazo med tema obdobjema pa poleg značilnih gradbenih faz ilustrirajo še razmeroma številni odkriti otroški skeletni pokopi, od teh trije v amforah.

Za visokosrednjeveško (11.–13. stoletje) in poznosrednjeveško obdobje (13.–15. stoletje), ko se uveljavi za Koper italijansko ime Capo d'Istria – Glava Istre, je značilna močna fragmentarnost stavbnih ostalin in v veliki meri kot posledica gradnje kapucinskega samostana v začetku 17. stoletja. Kljub temu nam številne zastopane keramične materialne vrednosti kot odraza okusa časa, v katerem je nastal, omogoča še vpogled v inventar koprške meščanske kuhinje 15. in 16. stoletja ter v trgovske stike beneškega Koprja v tem času predvsem s severnoitalijanskim prostorom.

Nemško-italijanska verzija kataloga ni spremenjena samo po jeziku, temveč tudi po prispevkih, saj jo oblikujeta še uvodna prispevka Mateja Župančiča: »Inter utrumque tuta« in Radovana Cunje: »Die Ausgrabungen im Garten des ehem. Kapuzinerklosters in Koper / Gli scavi archeologici nell'ex orto del convento dei Cappuccini a Capodistria« (Arheološko izkopavanje na bivšem vrtu kapucinskega samostana v Koprju), ki je tudi sicer avtor teksta kataloga.

Prispevka sta že objavljena v drugem delu slovensko-italijanske knjige »Koper med Rimom in Benetkami«, s podnaslovom »Prispevki k zgodovini Koprja« iz leta 1989, ki je sledila katalogu; drugi del publikacije je s konglomeratom razprav iz zgodovine, arheologije in urbane podobe Koprja od rimskih časov do vključno baročnega obdobja skušal organsko zajeti v naslovu izpričano kulturno vmesitev mesta med Rimom in Benetkami kot posrečeno izbiro naslova, kajti geografsko bi to ne bilo mogoče. Skušal zato, ker gre v glavnem za povzetke iz nastalih samostojnih del iz posameznih faz in poglavij iz preteklosti mesta – ki naj bi jih navidezno povezovali rezultati izkopavanj na vrtu kapucinskega samostana – ne pa za samostojne raziskave iz tega naslova. To morda še najbolj dokazuje sicer odlična študija pokojnega Jaroslava Šašla: »Koper«, ki je bila pred nedavnim objavljena v Arheološkem vestniku, št. 25 (1976).

Ker smo z opisanim delom zabredli v predhodno izdajo, ki sta jo med drugim Zgodovinsko društvo za južno Primorsko Koper in Čakavski sabor iz Pulja lansko leto predstavila v Pulju, naj navedem še ostale prispevke dvodelne knjige, ki jih v ocenjevani izdaji ni: že omenjenemu prispevku Jaroslava Šašla sledita prispevka, ki sta v nemško-italijanski verziji, tem pa prispevek Salvatorja Žitka o političnem in upravnem razvoju Koprja od pozne antike do konca 13. stoletja. Rajko Bratož in Janez Peršič sta se lotila zgodovine koprške cerkve, Ana Lavrič pa je povzela spis veronskega škofa Agostina Valierja, v katerem so opisane razmere v koprski škofiji leta 1579. Sonja Hoyer predstavlja srednjeveško mestno jedro in prispevke kasnejših umetnostno-zgodovinskih obdobj. Na koncu je objavljen še zapisnik rižanskega placita iz leta 804 v latinskem originalu, italijanskem prevodu A. Petranovičeve in A. Margetičeve (že objavljeno v Atti CRS Rovigno, 1983/84) in v slovenskem prevodu, ki ga je pripravil R. Bratož.

M. Župančičev kratek prikaz vsebinsko povsem ustrezno dopolnjuje nemško-italijansko izdajo kataloga, kar pa ne velja povsem za prispevka Radovana Cunje, saj se besedilo razprave in besedilo kataloga vse preveč ujemata in bralec v obeh naleti na v glavnem iste podatke. To je iz koncepta dvodelno zasnovane knjige povsem razumljivo, nemškemu bralcu pa tega verjetno ne bo uspelo zaznati, saj ima pred seboj le eno knjigo, v uvodu k tej izdaji avtorja razstave Mitje Guština pa ta posebnost žal ni navedena.

Sicer je katalog oblikovno izredno lično zasnovan, krasi ga fotografsko dobro opremljeno gradivo izkopavanj, značilne podobe iz kulturne dediščine Koprja, na koncu pa je arheologom in drugim zainteresiranim na voljo podroben katalog izkopanih predmetov z opisi najdišč in najdenih predmetov ter uporabljene literature. Skratka publikacija, kakršno si lahko le želimo, zato je prezentacija v nemško-italijanski izdaji še kako dobrodošla.

Darko Darovec

Paolo Santonino, **Popotni dnevniki**. Prevedel Primož Simoniti. Celovec, Dunaj, Ljubljana: Mohorjeva založba, 1991. 91 + 5 strani.

Dnevnik je pogosto zapis tistega »nepomembnega«, ki zarisuje piševo identiteto in mentaliteto – odkriva njegovo telesnost in duhovnost. Hkrati odkriva tisti nevidni del življenja, ki omogoča njegov vidni zunanji svet, oziroma omogoča ali onemogoča njegovo sodelovanje z javnim – vidnim okoljem. Dnevniški